

Rachunek Prawdopodobieństwa

Anna Janicka

wykład XV, 22.01.2019

ŁAŃCUCHY MARKOWA – CD.

KRÓTKIE INFO O RÓŻNYCH WAŻNYCH ROZKŁADACH

Plan na dzisiaj

- ☐ Łańcuchy Markowa – cd.
- ☐ Różne ważne rozkłady prawdopodobieństwa, o których nie mówiliśmy do tej pory
- ☐ Podsumowanie

Łańcuchy Markowa – przypomnienie

Definicje:

Łańcuch Markowa jest **nieprzywiedlny**, jeśli dla dowolnych $i, j \in E$ istnieje $n > 0$, takie że $p_{ij}(n) > 0$.

Okresem $o(j)$ stanu j nazywamy największy wspólny dzielnik liczb ze zbioru $\{n: p_{ii}(n) > 0\}$.

Stan j nazywamy **okresowym** jeśli $o(j) > 1$,
i **nieokresowym** jeśli $o(j) = 1$.

Twierdzenie:

W nieprzywiedlnym łańcuchu Markowa wszystkie stany mają ten sam okres.

Łańcuchy Markowa – przypomnienie (2)

Definicje cd.

Nieprzywiedlny łańcuch Markowa, w którym wszystkie stany mają okres 1 nazywamy łańcuchem nieokresowym, w przeciwnym wypadku łańcuch nazywamy okresowym.

*Rozkład prawdopodobieństwa π na E (reprezentowany jako wektor $(\pi_i)_{i \in E}$) nazwiemy **rozkładem stacjonarnym** łańcucha Markowa, jeśli*
$$\pi P = \pi,$$
gdzie P oznacza macierz przejścia łańcucha.

wyznaczanie rozkładu stacjonarnego: układ równań

Łańcuchy Markowa

Twierdzenie Ergodyczne

Rozważmy nieprzywiedlny, nieokresowy łańcuch Markowa na skończonej przestrzeni stanów. Wówczas łańcuch ten ma dokładnie jeden rozkład stacjonarny π . Co więcej, dla dowolnych $i, j \in E$, $\lim_{n \rightarrow \infty} p_{ij}(n) = \pi_j > 0$.

Uwagi:

- granica nie zależy od i ! (tzn. granica nie zależy od tego, jaki był stan początkowy)
- opisuje, co się (średnio) dzieje w przyszłości

Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych Kopalińskiego:

ergodyczny: odnoszący się do procesu, którego każdy kolejny odcinek jest statystycznie taki sam i dlatego jednakowo reprezentatywny dla całości.

Łańcuchy Markowa – cd.

Średni czas dojścia ze stanu i do stanu j dla nieprzywiedlnego łańcucha Markowa to wartość oczekiwana liczby kroków po których Łańcuch Markowa znajdzie się po raz pierwszy w stanie i , jeśli startuje ze stanu j . Oznaczane m_{ij} .

Konwencja: $m_{ii} = 0$.

Średni czas powrotu dla stanu i dla nieprzywiedlnego łańcucha Markowa to wartość oczekiwana liczby kroków, po których łańcuch Markowa powróci po raz pierwszy do stanu i , oznaczane m_i .

Obliczenia: układy równań

$$m_{ij} = 1 + \sum_{k \neq j} p_{ik} m_{kj} \qquad m_i = 1 + \sum_k p_{ik} m_{ki}$$

Łańcuchy Markowa – cd. (2)

Twierdzenie – uszczegółowienie tw. ergodycznego

Niech $(X_n)_{n \geq 0}$ będzie nieprzywiedlnym łańcuchem Markowa dla skończonej przestrzeni stanów. Wówczas rozkład stacjonarny π spełnia warunek

$$\pi_j = \frac{1}{m_j},$$

gdzie m_j jest średnim czasem powrotu dla stanu j .

Łańcuchy Markowa – cd (3).

Stan e nazwiemy pochłaniającym, jeżeli z faktu, że dla pewnego $n \geq 0$ mamy $X_n = e$ wynika, że dla wszystkich $k > n$ mamy $X_k = e$.

Przykładowe problemy:

- prawdopodobieństwo, że łańcuch znajdzie się w konkretnym stanie pochłaniającym
- średni czas dojścia do stanu pochłaniającego

Krótki przegląd wykorzystywanych w praktyce rozkładów

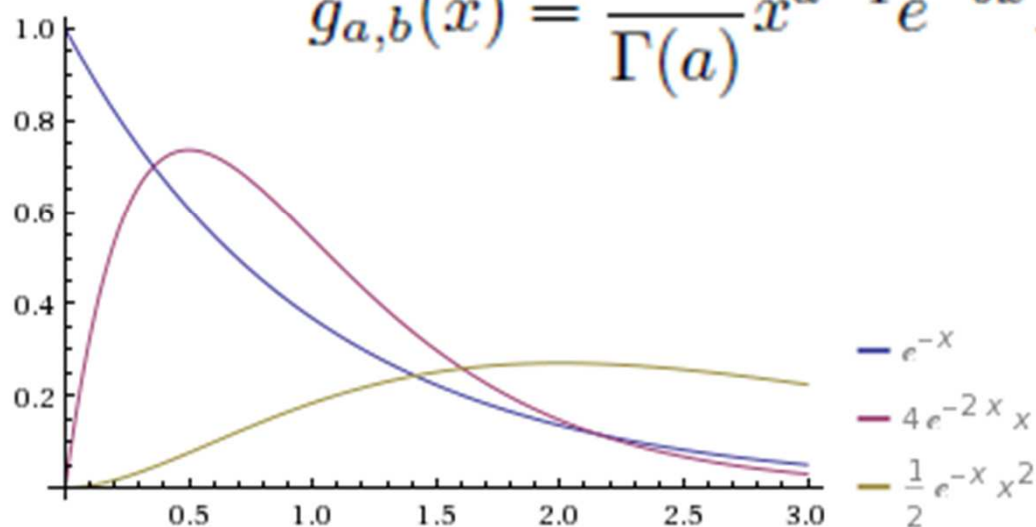
1. Modelowanie różnego rodzaju zjawisk
2. Rozkłady „pojawiające się” w statystyce przy pewnych założeniach dotyczących modeli

Rozkład Gamma $\Gamma(a,b)$, $a,b>0$

$$\Gamma(a) = \int_0^{\infty} t^{a-1} e^{-t} dt \quad \Gamma(n) = (n-1)! \text{ dla } n = 1, 2, \dots$$

$$g_{a,b}(x) = \frac{b^a}{\Gamma(a)} x^{a-1} e^{-bx} 1_{(0,\infty)}(x)$$

$$\mathbb{E}X = a/b$$

$$\text{Var}X = a/b^2$$

Własności rozkładu Gamma

- dla $a=1$ – rozkład wykładniczy $\exp(b)$
- dla a całkowitego – tzw. rozkład Erlanga
- $\Gamma(n/2, 1/2)$ – tzw. **rozkład chi-kwadrat** $\chi^2(n)$

Twierdzenie:

Suma niezależnych zmiennych losowych z rozkładów $\Gamma(a_i, b)$ ma rozkład $\Gamma(\sum a_i, b)$

$$g_{a,b}(x) = \frac{b^a}{\Gamma(a)} x^{a-1} e^{-bx} 1_{(0,\infty)}(x)$$

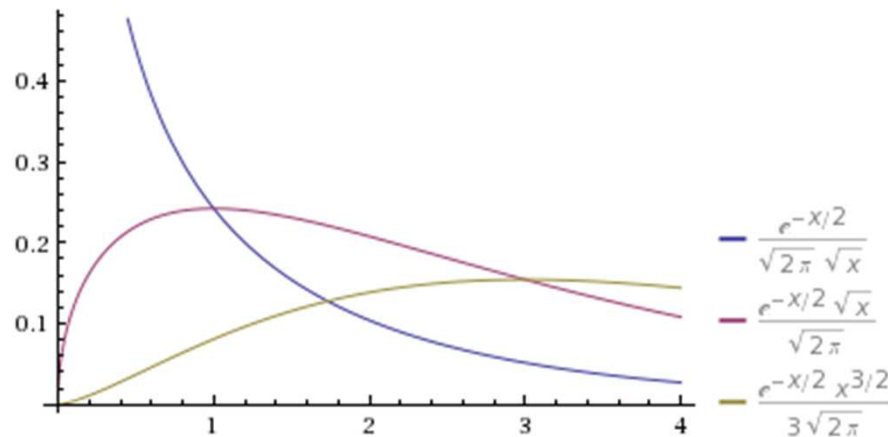
Wykorzystanie rozkładu Gamma

W ekonometrii: do modelowania czasu trwania (zjawisk, życia), ew. wielkości w modelach regresji Poissona jako rozkład reszt

W statystyce: w statystyce Bayesowskiej

Rozkład chi-kwadrat $\chi^2(n)$

Twierdzenie: suma kwadratów n niezależnych zmiennych losowych o rozkładach $N(0,1)$ ma rozkład $\chi^2(n)$

$$\mathbb{E}X = n, \quad \text{Var}X = 2n$$

dla dużych n jak rozkład normalny

Rozkład średniej i wariancji z próby

Twierdzenie:

Jeżeli $X_1, X_2, \dots, X_n$ są niezależnymi zmiennymi losowymi o rozkładzie $\mathcal{N}(0, 1)$ oraz m, s^2 oznaczają odpowiednio średnią i wariancję z próby:

$$m = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i$$
$$s^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (X_i - m)^2,$$

to $\sqrt{nm}$ ma rozkład $\mathcal{N}(0, 1)$, ns^2 ma rozkład χ_{n-1}^2 oraz zmienne m, s^2 są niezależne.

Wykorzystanie rozkładu chi-kwadrat

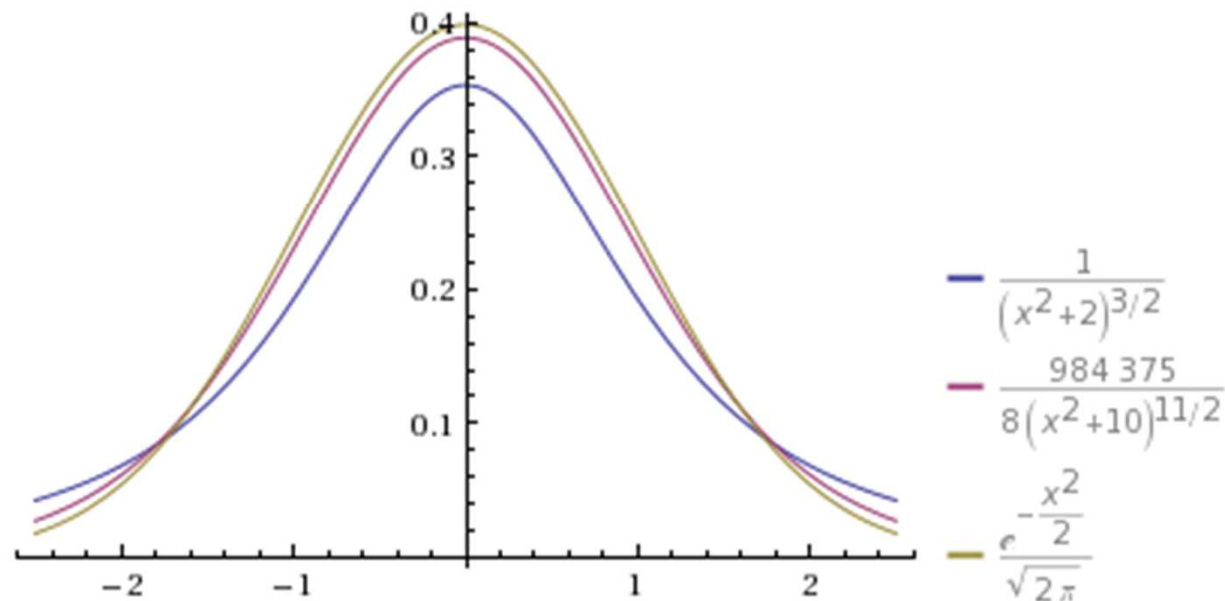
Bardzo często wykorzystywany w statystyce:
pojawia się w modelach o „standardowych”
założeniach przy testowaniu hipotez,
konstrukcji przedziałów ufności oraz jako
„składnik” wielu innych rozkładów

Rozkład t -Studenta $t(n)$, $n=1,2,\dots$

$n^{1/2}X/Y^{1/2}$ dla X i Y niezależnych $X \sim N(0,1)$, $Y \sim \chi^2(n)$

$$g_n(x) = \frac{1}{\sqrt{n\pi}} \cdot \frac{\Gamma(\frac{1}{2}(n+1))}{\Gamma(\frac{1}{2}n)} \left(1 + \frac{x^2}{n}\right)^{-\frac{1}{2}(n+1)}, \quad n = 1, 2, \dots$$

$$\mathbb{E}X = 0 \text{ dla } n > 1 \quad \text{Var}X = n/(n-2) \text{ dla } n > 2$$

Wykorzystanie rozkładu t -Studenta

Statystyka: regresja liniowa, testowanie hipotez, budowa przedziałów ufności

Ekonometria: jako alternatywa dla rozkładu normalnego (ma „grubsze” ogony)

Dla dużych n : rozkład prawie normalny

Rozkład F -Snedecora $F(d_1, d_2)$, $d_1, d_2 = 1, 2, \dots$

X ma rozkład $F(d_1, d_2)$, jeśli $X = (Y_1/d_1)/(Y_2/d_2)$,
gdzie Y_i są niezależne o rozkładzie $\chi^2(d_i)$

$$g_{d_1, d_2}(x) = \frac{\left(\frac{d_1 x}{d_1 x + d_2}\right)^{d_1/2} \left(1 - \frac{d_1 x}{d_1 x + d_2}\right)^{d_2/2}}{x B(d_1/2, d_2/2)} 1_{(0, \infty)}(x)$$

$$B(a, b) = \int_0^1 t^{a-1} (1-t)^{b-1} dt = \frac{\Gamma(a)\Gamma(b)}{\Gamma(a+b)}, \quad a, b > 0$$

$$\mathbb{E}X = d_2/(d_2 - 2) \text{ dla } d_2 > 2$$

$$\text{Var}X = \frac{2 d_2^2 (d_1 + d_2 - 2)}{d_1 (d_2 - 2)^2 (d_2 - 4)} \text{ dla } d_2 > 4$$

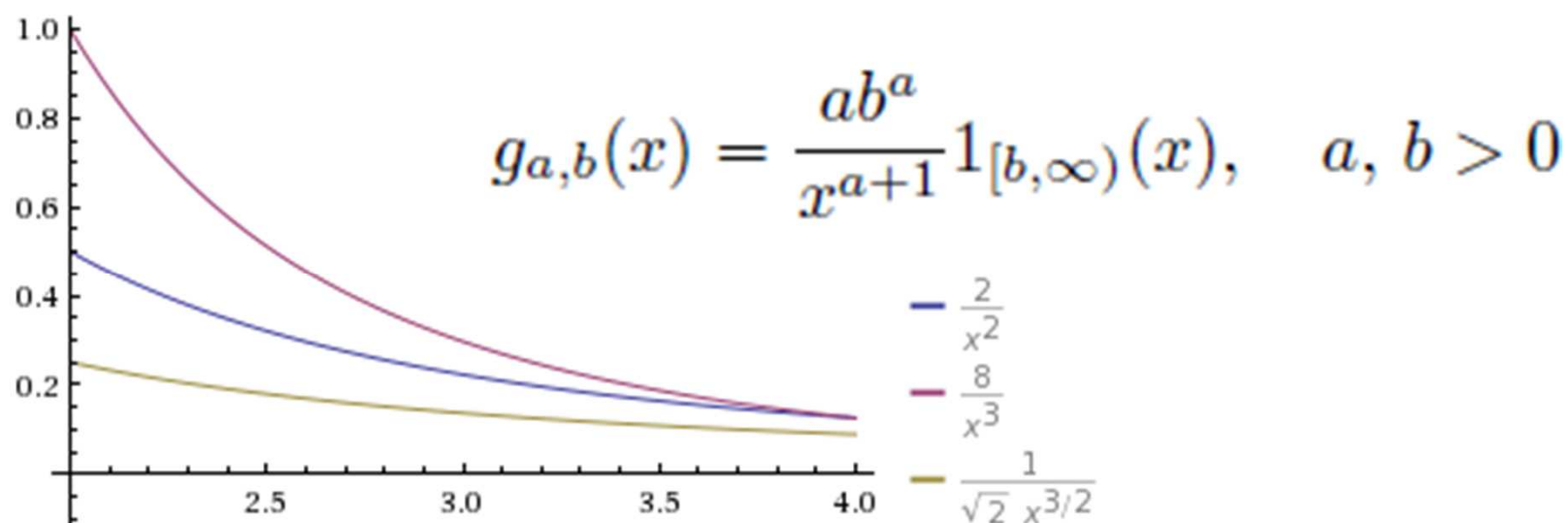
Wykorzystanie rozkładu F -Snedecora

Statystyka: testowanie hipotez statystycznych

WARSAW UNIVERSITY
Faculty of Economic Sciences

Rozkład Pareto

$$\mathbb{E}X = ab/(a-1) \text{ dla } a > 1$$

$$\text{Var}X = ab^2/[(a-1)^2(a-2)] \text{ dla } a > 2.$$

Wykorzystanie rozkładu Pareto

Pareto opisywał rozkłady dochodów (własność: większa część bogactwa w danej społeczności jest w rękach mniejszości → reguła Pareto 80-20, odpowiadająca pewnemu $\alpha > 1$)

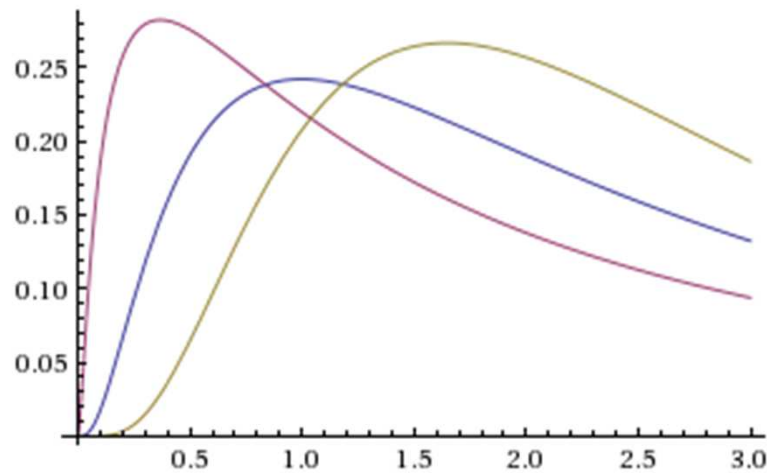
Stosowane nie tylko do dochodów i bogactwa, ale również np. finanse, ubezpieczenia, nauki aktuarialne

Rozkład lognormalny (logarytmicznie normalny)

$L(m, \sigma^2)$, $m \in \mathbb{R}$, $\sigma > 0$

$$g(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma x} \exp\left(-\frac{(\ln x - m)^2}{2\sigma^2}\right) 1_{(0, \infty)}(x)$$

$Y = e^X$, gdzie $X \sim N(m, \sigma^2)$

$$\mathbb{E}Y = \exp\left(m + \frac{1}{2}\sigma^2\right)$$

$$\text{Var}Y = (\exp(\sigma^2) - 1) \cdot \exp(2m + \sigma^2)$$

Twierdzenie: Rozkład iloczynu zmiennych z rozkładów lognormalnych ma rozkład lognormalny

Wykorzystanie rozkładu lognormalnego

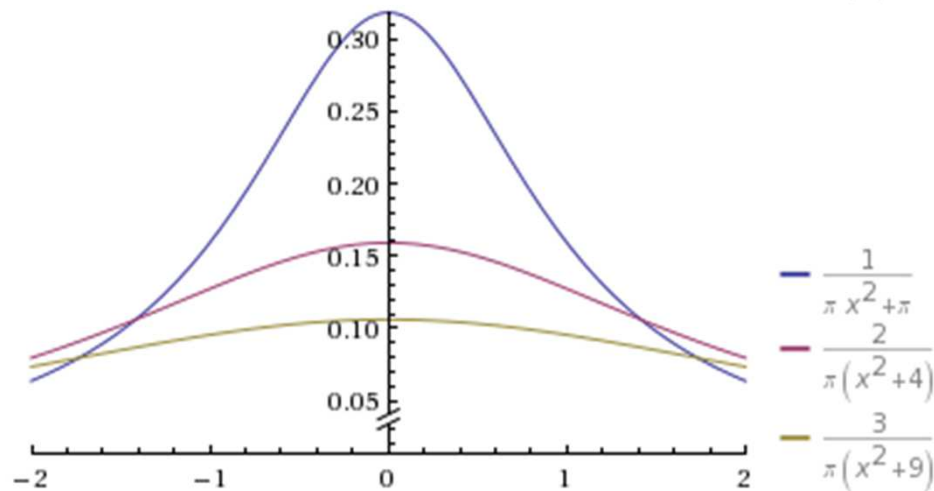
Do modelowania wszędzie tam, gdzie zmienne są nieujemne i mają charakter multiplikatywny (można stosować CTG dla logarytmów)

Do modelowania dochodów (poza procentem najbogatszych). W finansach (np. model Blacka-Scholesa)

Rozkład Cauchy'ego $\text{Cau}(a, m)$, gdzie $a > 0$, $m \in \mathbb{R}$

$$g(x) = \frac{a}{\pi((x - m)^2 + a^2)}$$

Nie ma wartości oczekiwanej ani innych momentów.

Nie można do niego stosować PWL, CTG!

Własności rozkładu Cauchy'ego

Twierdzenie: Średnia identycznych niezależnych zmiennych z rozkładu Cauchy'ego ma rozkład Cauchy'ego

→ Wnioskowanie na podstawie średniej jest bez sensu

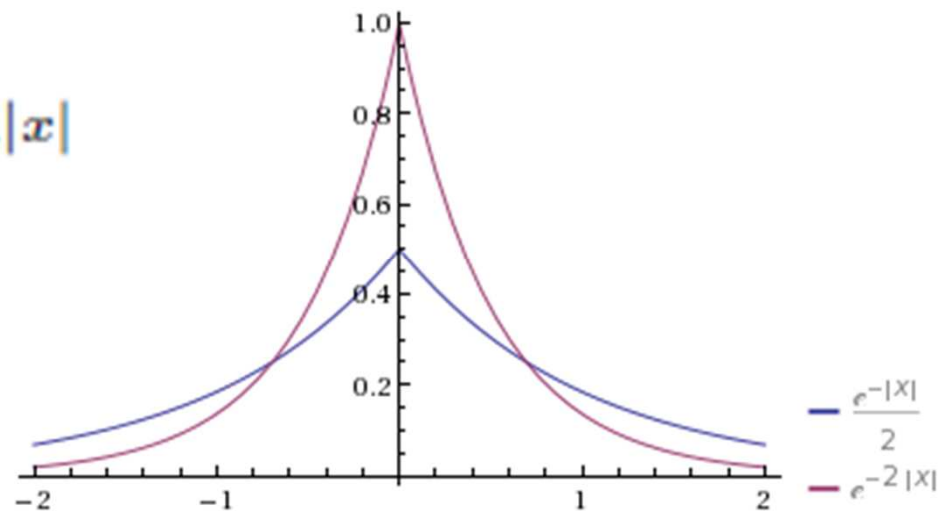
Iloraz dwóch zmiennych o standardowych rozkładach normalnych ma rozkład Cauchy.

Rozkład $\text{Cau}(1,0)$ to rozkład t-Studenta (1).

Rozkład wykładniczy dwustronny (rozkład Laplace'a) z parametrem $\lambda > 0$

$$g(x) = \frac{1}{2} \lambda e^{-\lambda|x|}$$

$$\mathbb{E}X = 0, \text{Var}X = 2/\lambda^2$$

Rozkład Weibulla

Inne uogólnienie rozkładu wykładniczego

$$g(x) = \alpha \beta^{-\alpha} x^{\alpha-1} e^{-(x/\beta)^\alpha} 1_{(0,\infty)}(x), \quad \alpha, \beta > 0.$$

$$\mathbb{E}X = \beta \Gamma(1 + \frac{1}{\alpha})$$

$$\text{Var}X = \beta^2 [\Gamma(1 + \frac{2}{\alpha}) - (\Gamma(1 + \frac{1}{\alpha}))^2]$$

Do modelowania czasów trwania, w zależności od wartości α : malejąca, stała, rosnąca zapadalność. Nauki aktuarialne.

Co było i co będzie....

WARSAW UNIVERSITY
Faculty of Economic Sciences

WARSAW UNIVERSITY
Faculty of Economic Sciences